

es.O.es

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Oddajemy w Państwa ręce kolejny biuletyn „es.O.es”, poświęcony tym razem w całości zagadnieniom Polityki Prorodzinnej, realizowanej w Małopolsce na rzecz rodzin, które z różnych względów samodzielnie funkcjonować nie potrafią.

Na początek prezentujemy wybrane elementy diagnozy zasobów instytucjonalnych i potrzeb opiekuńczo – wychowawczych dzieci i rodzin w Małopolsce – czyli – co mamy a czego nam brakuje.

Znajdą Państwo tu szereg artykułów promujących Rodzicielstwo Zastępcze – nie tylko zadania, wynikające z przepisów prawnych. Pokażemy inicjatywy niektórych powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz organizacji pozarządowych w Małopolsce, które służą upowszechnianiu tej formy opieki na rzecz dzieci pozbawionych rodzin naturalnych oraz pomagają rodzinom zastępczym poczuć się kompetentnymi rodzicami.

Prezentujemy również nasze pomysły w zakresie budowania małopolskiego systemu pomocy ofiarom i sprawcom przemocy domowej, którego integralną część stanowi tworzenie lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, przy ścisłej, interdyscyplinarnej współpracy przedstawicieli gmin, powiatów, samorządu województwa oraz organizacji pozarządowych.

Chętnie podzielimy się z Państwem informacjami o dokonaniach organizacji pozarządowych, działających w środowisku lokalnym na rzecz rodzin niewydolnych wychowawczo z dziećmi zagrożonymi niedostosowaniem społecznym. Dzięki dotacji uzyskanej w Konkursie Grantowym organizacje nie tylko profesjonalnie zagospodarowały dzieciakom wolny czas wakacyjny – zrobiły to przede wszystkim z wielkim sercem i zaangażowaniem.

Zachęcamy również do zapoznania się ze sprawnie i efektywnie realizowanym programem usamodzielniania nieletnich matek, realizowanym przez dom dziecka w Krakowie oraz programem „Uśmiech Dziecka”. Jako jeden z nielicznych przyczynia się on do systemowego wspierania rodziny wieloprotblemowej wykorzystując poradnictwo specjalistyczne, terapię rodzinną i wsparcie wolontariusza w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Zapraszamy do współpracy w celu pokazania innym cennych inicjatyw i możliwości nie tylko instytucji publicznych i pozarządowych ale również samych rodzin, które potrzebują naszego wsparcia aby ich dom był ciepły i bezpieczny....

Jadwiga Reutz

Wybrane elementy diagnozy zasobów instytucjonalnych i potrzeb opiekuńczo-wychowawczych dzieci i rodzin w Małopolsce.

Ideą reformy systemu opieki nad dziećmi jest zmiana akcentów: z zapewnienia instytucjonalnej opieki nad dziećmi, pozbawionymi wychowania w rodzinie naturalnej na kompleksową pomoc rodzinie i skuteczne jej wspieranie – tak, by nie dopuścić do dramatu konieczności wychowywania dziecka poza rodziną. Dopiero wobec braku sukcesu wysiłków podejmowanych w terapii rodziny – konieczne jest zapewnienie dziecku wychowania w rodzinnych formach opieki zastępczej (rodziny adopcyjne, zastępcze i placówki rodzinne). Równocześnie – zgodnie z konstytucyjną zasadą pomocniczości – przekazano kompetencje organizowania wsparcia rodziny i opieki nad dzieckiem władzom lokalnym. Opieka nad dzieckiem i rodzina stała się częścią systemu pomocy społecznej a głównym organizatorem tych działań została gmina – w zakresie organizowania profilaktyki, pomocy rodzinie w zaspakajaniu podstawowych potrzeb i prawidłowym wypełnianiu jej funkcji (w tym wychowawczych) oraz powiat, któremu powierzono zadanie organizowania lokalnego systemu opieki nad dziećmi pozbawionymi warunków do prawidłowego rozwoju i wychowania w rodzinie a także pomoc specjalistyczną (poradnictwo, terapię rodzinną). Na poziomie województwa określono zadania dotyczące m.in. sporządzania bilansu potrzeb i środków w zakresie pomocy społecz-

nej, opracowywanie i wdrażanie celowych programów, inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w sferze polityki prorodzinnej. Administracji rządowej pozostawiono analizy efektywności pomocy, czuwanie nad realizacją standardów opieki i wychowania oraz jakością pracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (m.in. PCPR-ów, Ośrodków Adopcyjno Opiekuńczych, Ośrodków Interwencji Kryzysowej) oraz nadzór pedagogiczny.

W województwie małopolskim prowadzi działalność (stan na 30 czerwca 2003 r.):

- 19 Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, 3 Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej w miastach na prawach powiatu,
  - 157 (z 15 filiami) placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym:
    - 31 placówek socjalizacyjnych,
    - 16 placówek rodzinnych,
    - 6 (+ 1 filia) placówek interwencyjnych,
    - 3 placówki resocjalizacyjne (Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze)
    - 97 (+14 filii) placówek wsparcia dziennego,
    - 4 placówki wielofunkcyjne (ognisko z hotelikiem)
- oraz 6 Ośrodków Adopcyjno-Opiekuńczych.

Liczba miejsc statutowych w poszczególnych typach instytucji kształ-

tuje się następująco:

- placówki socjalizacyjne – 1085,
- placówki rodzinne – 125,
- placówki resocjalizacyjne – 166,
- placówki interwencyjne – 221,
- placówki wsparcia dziennego – 5522,
- placówki wielofunkcyjne (ognisko z hotelikiem) – 135

W Małopolsce (stan na koniec czerwca 2003 r.) funkcjonowały 2 303 rodziny zastępcze, w których przebywało ok. 3121 dzieci. W 87 % są to rodziny spokrewnione z dzieckiem (często rodzinę zastępczą tworzą dziadkowie lub rodzeństwo). Rodzin pełniących funkcję Pogotowia Rodzinnego jest 39 – przebywa w nich ok. 137 dzieci. Pogotowia rodzinne – nowy typ rodziny zastępczej – powstają dopiero od 2000 r. Utworzenie w tak krótkim okresie 39 pogotowia można uznać za największy sukces reformy opieki nad dzieckiem w Małopolsce. W całym województwie funkcjonują obecnie 54 stacjonarne placówki opiekuńczo-wychowawcze, w których przebywa ok. 1 597 dzieci i młodzieży. Ośrodków Adopcyjno Opiekuńczych jest 6 i działają one jedynie w trzech byłych miastach wojewódzkich (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz). Wspomagają one swoją działalnością rodziny naturalne, adopcyjne i zastępcze (ok. 2900 objętych wsparciem w 2002 r.).

W powiatach ziemskich zadania OAO ustawowo mają realizować PCPR-y, jednak z braku odpowiedniej kadry zadania te są nie w pełni wykonywane. Niewystarczająca jest liczba Ośrodków Interwencji Kryzysowej (6), które objęły swoją pomocą w ubiegłym roku ponad 5 000 klientów, mieszkań

chronionych (11), jak również placówek resocjalizacyjnych (3), w których przebywa ok. 166 wychowanków, a na przyjęcie oczekuje stale średnio ponad 100. Problemem jest brak porozumień powiatów w zakresie wzajemnego świadczenia usług przez działające na ich terenach placówki specjalistyczne (OAO, OIK, specjalistyczne poradnictwo rodzinne i terapia rodzin). Część zadań z natury rzeczy winna być realizowana przez samorządy gmin (profilaktyka i bezpośrednia praca z rodziną i dzieckiem w środowisku zamieszkania) a część, jako wykraczająca poza możliwości poszczególnych powiatów – przez samorząd województwa (prowadzenie OAO, OIK i placówek resocjalizacyjnych). Jak dotąd tak się nie dzieje. Brak jest placówek wojewódzkich i koordynacji pracy powiatów z gminami w zakresie wspierania rodzin.

Pomimo wyraźnych kompetencji ustawowych nadal jednak tylko niektóre samorządy mają opracowane i wdrażane strategie rozwiązywania problemów społecznych jak również próbują tworzyć spójne systemy opieki nad dzieckiem i rodziną.

Podczas analizy materiałów ROPS oraz Oddziału Polityki Prorodzinnej MUW, dotyczącej funkcjonowania placówek opiekuńczo-wychowawczych i Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie przygotowano następujące wnioski:

- I. Generalnie powiaty nie prowadzą specjalistycznego poradnictwa rodzinnego ani ośrodków wspierania rodzin, większość jest w trakcie opracowywania koncepcji uruchomienia

takiej działalności i przygotowywania kadry. Jednakże otwieranie samodzielnych ośrodków wsparcia przy PCPR spowoduje dodatkowe, duże nakłady finansowe. Zatem najlepszą wydaje się koncepcja pojmowania roli PCPR (jak to się dzieje m.in. w Bochni i Dąbrowie Tarnowskiej) jako inicjatora i koordynatora działalności już istniejących instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w celu zapewnienia (poprzez skoordynowanie działań i niewielkie zmiany systemu pracy) usług poradnictwa rodzinnego, konsultacyjno-diagnostycznych, wspierających, terapeutycznych i usług opiekuńczych – opieki częściowej i całkowitej – na terenie powiatu.

II. Najskuteczniejszą i najtańszą w dłuższym okresie czasu formą pomocy dziecku i rodzinie jest wspieranie rodziny w sytuacjach problemowych i uzupełnianie jej w pełnieniu niektórych funkcji. Celowe jest tworzenie świetlic i ognisk wychowawczych pracujących nie tylko z dzieckiem, ale i jego rodziną tak, by zlikwidować przyczyny dysfunkcji.

III. Pobyt dziecka pozbawionego opieki własnej rodziny w prawidłowo funkcjonującej rodzinie zastępczej jest najkorzystniejszy wychowawczo i finansowo. Wymaga to jednak właściwego przygotowania, doboru i ciągłego kontrolowania i wspomagania rodzin zastępczych, co może być wykonane tylko przez zespół wysoko wykwalifikowanych i doświadczonych pracowników. Takie zespoły pracują w

ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych (OAO). PCPR często nie dysponują nawet pracownikiem o wymaganych kwalifikacjach, nie wspominając o zespołach doświadczonych psychologów, pedagogów i terapeutów. Opiekę całkowitą w rodzinnych formach zastępczych powinny organizować i nadzorować istniejące OAO na mocy porozumień zawieranych pomiędzy starostami. Zawarcie takich umów wymaga jasnego określenia zakresu i rodzajów usług świadczonych przez OAO i odpłatności za nie.

IV. Zapewnienie dziecku pozbawionemu rodziny – opieki i wychowania w instytucji jest niezwykle kosztowne finansowo i społecznie.

- najdroższą formą takiej opieki są pogotowia opiekuńcze, ponadto spotykają się tam dzieci z różnymi doświadczeniami i następuje indukcja patologii.
- doświadczenia Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego w Nowym Sączu wskazują, że możliwe jest ograniczenie, a nawet całkowite zahamowanie napływu małych dzieci (do lat 3) do domów dziecka dzięki zorganizowaniu tzw. rodzinnych pogotowi opiekuńczych (znacznie tańszych od pozostałych form opieki całkowitej)
- pobyt dziecka w domu dziecka jest również niezwykle kosztowny – obciążenia płacowe (duża ilość personelu pomocniczego), koszty utrzymania lokalu.
- większość wychowanków nie jest należycie przygotowana do samodzielnego i odpowiedzialnego życia

- konieczna jest taka reorganizacja (m.in. redukcja etatów personelu pomocniczego) pracy w domach dziecka, aby starsi wychowankowie przy pomocy wychowawców wykonywali posiłki, prali, prasowali i utrzymywali porządek w swoim domu – czyli nacisk położony na wdrożenie dzieci do czynności samoobsługowych i przygotowanie do samodzielności.
- dla dorastającej młodzieży wskazane jest tworzenie grup usamodzielnienia, które powinny funkcjonować jako filie domów dziecka w oddzielnych obiektach.
- młodzież, która ukończyła 18 lat powinna być usamodzielniana i umieszczana na okres adaptacji do dorosłego życia w mieszkaniach chronionych.
- istotne jest też inicjowanie – w ramach tworzenia programów naprawczych, do których obliguje rozporządzenie – przekształcania domów dziecka w zespoły placówek opiekuńczo-wychowawczych, gdzie na istniejącej bazie lokalowej i kadrowej, zmniejszając stan wychowanków domu dziecka, niewielkim kosztem można utworzyć ognisko wychowawcze z hotelikiem. Po doszkoleniu kadry pedagogicznej może tam też być prowadzona terapia rodzin, poradnictwo i zajęcia edukacyjne dla rodziców.
- korzystniejszą niż instytucjonalną formą jest opieka w rodzinnym domu dziecka, zapewniającym wychowanie zbliżone do rodzinnego – należy zatem dążyć do

ograniczenia miejsc w tradycyjnych domach dziecka na rzecz rozwoju sieci rodzinnych domów dziecka.

- coraz liczniejsza grupa młodzieży niedostosowanej społecznie umieszczana jest postanowieniami sądu rodzinnego i opiekuńczego głównie w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, a w nagminnie zdarzających się sytuacjach braku miejsc w tych ośrodkach – w placówkach socjalizacyjnych, absolutnie nie przygotowanych do pracy z taką młodzieżą. Funkcjonujące w Małopolsce młodzieżowe ośrodki wychowawcze – pomimo najwyższych kosztów utrzymania wychowanka – nie są zorganizowane w sposób zapewniający skuteczną resocjalizację młodzieży wykazującej zaburzenia zachowania. Konieczne jest opracowanie odpowiednich do wyzwań programów resocjalizacyjnych w placówkach zarówno socjalizacyjnych – dla młodzieży zagrożonej demoralizacją, jak i resocjalizacyjnych, gdzie znajdują miejsce dzieci już niedostosowane społecznie.

V. We wszystkich placówkach opiekuńczo-wychowawczych konieczne jest pilne wdrożenie nowego, opartego na indywidualnym podejściu do dziecka i jego rodziny – systemu pracy opiekuńczo-wychowawczej i wspierającej rodzinę w jej podstawowych funkcjach.

*Renata Murawska,
Wydział Polityki Społecznej MUW
Beata Dąbrowska, ROPS*

Grupa wsparcia dla rodzin zastępczych w Powiecie Wielickim.

Mając na względzie wzrastającą liczbę rodzin zastępczych na terenie Powiatu Wielickiego, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie zainicjowało pod koniec ubiegłego roku powstanie grupy wsparcia wśród rodzin zastępczych.

Jest to jedna z form aktywizacji samopomocy zastępczego rodzicielstwa. Cel istnienia takiej grupy to przede wszystkim wymiana doświadczeń, wspólne pokonywanie problemów, sposób na spędzanie wolnego czasu, a w konsekwencji nawiązanie bliższych więzi wśród osób pełniących funkcję rodziców zastępczych.

Zależało nam przede wszystkim na tym, aby rodzice zastępczy nie utożsamiali Centrum jedynie z instytucją ulokowaną gdzieś pośród innych w powiecie, a zaczęli traktować ją jako miejsce przyjazne dla nich i takie, do którego można zwrócić się nie tylko w sytuacji kryzysu. Chciałyśmy zmienić obraz urzędnika.

Dlatego też droga do zainicjowania takiej grupy rozpoczęła się znacznie wcześniej.

Pierwszy kontakt został nawiązany poprzez osobiste wizyty w domach rodzin zastępczych, ich wizyty w siedzibie Centrum, które były odpowiedzią na nasze listowne zaproszenia i niekończące się rozmowy telefoniczne. Wszystkie te działania spowodowały, że zarówno rodzice zastępczy jak

również przebywające w nich dzieci przestały być anonimowymi osobami, identyfikowanymi na podstawie posiadanych dokumentów. Zdziałało to również w drugą stronę dając możliwość im poznania nas jako te osoby, z którymi bezpośrednio będą współpracowały.

Kolejnym etapem podjętym przez nas kroków w celu zintegrowania środowiska zastępczego było zorganizowanie we współpracy z Fundacją na Rzecz Dzieci ze Środowisk Zagrożonych PLUS w IV kwartale 2002 roku cyklu bezpłatnych spotkań w formie warsztatowej, prowadzonych metodą Wideotreningu Komunikacji. Na nasze zaproszenie odpowiedziały tylko trzy rodziny na trzydzieści siedem funkcjonujących w tym okresie. W dwóch następnych spotkaniach uczestniczyło już pięć rodzin.

Obserwując zacieśniające się więzi wśród uczestników i głośno – choć jeszcze nieśmiało wyrażana chęć kontynuowania spotkań – stwierdziliśmy, że jest to najlepszy moment do zrealizowania idei powstania grupy wsparcia.

Systematycznie od miesiąca grudnia 2002 roku w każdy pierwszy wtorek miesiąca odbywają się spotkania grupy, w której w chwili obecnej uczestniczą dwadzieścia dwie rodziny zastępcze – spokrewnione i nie spokrewnione (na czterdzieści dwie istniejące).

Przyjęta przez nas zasada pełnej dobrowolności tematyki spotkań przynosi zamierzone efekty, czego odzwierciedleniem jest szeroki zakres tematów poruszanych na kolejnych spotkaniach. Do chwili obecnej jako goście zaproszeni uczestniczyli w nich: pedagog szkolny, policjant – specjalista do spraw nieletnich, pracownik Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności, Rzecznik Praw Konsumenta, a ostatnio przedstawiciel Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie i Oddziału Polityki Prorodzinnej w WPS Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego. Korzystając z sugestii rodziców zastępczych w najbliższym czasie przewidziane są spotkania z kuratorami sądowymi, radcą prawnym, pracownikami Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej.

Każde spotkanie składa się z dwóch części. Pierwsza część obejmuje prelekcję – natomiast w części drugiej dominuje dyskusja, wymiana poglądów i doświadczeń.

Uczestnicząc od początku w spotkaniach widzimy, jak bardzo zmienia się ich charakter. Oficjalne i pełne dystansu ze strony uczestników przerażają się w swobodne spotkania to-

warzyskie przy kawie, herbacie i domowym ciście przynoszonym przez rodziny.

Wewnętrzna konsolidacja grupy powoduje, że niezauważalnym dla niej staje się powolne wycofywanie się pracowników Centrum z roli gospodarza spotkania i przejmowanie tej funkcji przez same rodziny.

Widząc efekty naszych spotkań i ciągły wzrost zainteresowania nimi, planujemy że kolejnym naszym krokiem będzie zainicjowanie powstania Stowarzyszenia Rodzin Zastępczych funkcjonujących na terenie naszego powiatu. Jego założeniem będzie pomoc dziecku i rodzinie zastępczej oraz integracja działań różnych instytucji pomocowych w środowisku lokalnym.

Z perspektywy czasu dostrzegamy, że nasze poczynania jako instytucji przyniosły efekt dzięki wszechstronnej współpracy z nami zarówno ze strony rodziców zastępczych, jak również wszystkich zapraszanych gości, którzy poświęcają bezinteresownie swój wolny czas.

*Ryszarda Zakrzewska
Jolanta Gondek
PCPR Wieliczka*

Wakacyjne wspomnienia*

Gdy w Bieszczady przyjeżdżamy zawsze dobry humor mamy! Taki okrzyk na cześć wakacji wymyślił jeden z patroli podczas biegu terenowego dla rodzin uczestniczących we wczasach terapeutycznych, zorganizowanych jak przed rokiem przez Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro Familia”.

W ośrodku campingowym w Myczkowcach w drugiej połowie sierpnia zamieszkało 15 Rodzinnych Domów Dziecka i Pogotowi Opiekuńczych. Łącznie 117 osób. Najmłodsza – Marysia miała 5 miesięcy, 14 dzieciaków było w wieku przedszkolnym a 76 uczęszczało do szkół. Towarzyszyło im 27 osób dorosłych, w tym trójka wolontariuszy. Czy można było zorganizować zajęcia tak, żeby wszyscy znaleźli w nich coś atrakcyjnego dla siebie?

Dzięki ogromnemu zaangażowaniu wolontariuszy z Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” i samych uczestników udało się to wyśmienicie. Inauguracja pobytu zbiegła się ze świętem Matki Boski Zielnej. Dlatego pierwszym zadaniem dla rodzin był konkurs na najpiękniejszy bukiet z ziół

i kwiatów. Wszystkie bukiety zostały nagrodzone, chociaż każdy w innej kategorii: najwyższy i najskromniejszy, najbardziej kolorowy i najbardziej nietypowy. Była też kategoria międzynarodowa ponieważ na campingu oprócz nas mieszkały dwie rodziny niemieckie, które od początku włączyły się do wspólnej zabawy. Niektórzy uczestnicy szlifowali język niemiecki, innych bolały ręce od zbyt długich rozmów, ale najbardziej z tych kontaktów zadowolony był Jurek, który tuż po wczasach miał zdawać poprawkę z języka niemieckiego.

Dwa popołudnia i wieczory wypełniły prezentacje rodzin. Były one okazją do poznania swoich imion oraz zaprezentowania mocnych stron i talentów uczestników. Jakie to miało znaczenie dla wzmocnienia poczucia własnej wartości u dzieci „odrzuconych” nikogo przekonywać nie trzeba.

Bogata ofertę zajęć sportowych wypełniły: turniej siatkówki, mecz piłki

nożnej ojców z synami, biegi przełajowe i aerobik dla mam i córek. Były też wesołe zawody sportowe i sztafeta dla całych rodzin. Uczestnicy w różnym wieku pływali po Zalewie

Chwila koncentracji przed meczem ojcowie (zastępczy) kontra synowie (zastępczy).

rowerami wodnymi, kąpali się w Sa-
nie i basenie. Małe dzieci podczas
wycieczki autokarowej do Polań-
czyka miały okazję płynąć po Soli-
nie najprawdziwszym statkiem. Star-
si uczestnicy w tym czasie zwiedza-
li elektrownię wodną. Wieczory spęd-
zano przy ogniskach, na dyskotek-
kach i plaśawiskach.

Bohaterami jednego z wieczo-
rów byli tatu-
sowie. To oni
przez smo-
czek karmi-
li dorastające
córeczki, robi-
li im wytworne
fryzury, orga-
nizowali za-
bawę mając
do dyspozycji
tylko kartkę
papieru itd.
itd. Najdziel-

niejszy z ojców został przyodzia-
ny w podkoszulek z napisem „Su-
per Tato”. Dzieci trochę zazdrościły
rodzicom, dlatego następnego dnia
zorganizowano dwie edycje wyborów
Miss i Mister Campingu. Po południu
wyboru próbowano dokonać spośród
maluchów. Ze względu na niezwykle
urok kandydatów zaszczytnymi tytu-
łami obdarowano wszystkich startu-
jących. Po kolacji na wybiegu poja-
wiła się starsza młodzież. Prezentowa-
ła się w strojach plażowych, spor-
towych i wieczorowych. Błyszcząca
elokwencją i dowcipem.

Być w Bieszczadach i nie dosiąść
konia to prawie niemożliwe. Dlatego
wszyscy mieli okazję usiąść na grzbie-
cie wierzchowca i choć przez chwilę
poczuć się kowbojem.

Oprócz zajęć rekreacyjnych pod-
noszących sprawność fizyczną rodzi-
ców, odbywały się warsztaty wzbo-
gacające wiedzę i umiejętności wy-
chowawcze. Bogaty program, piękna

okolica i ładna
pogoda sprawi-
ły, że nastro-
je były wspa-
niałe i wszyscy
oczekują kolej-
nego spotka-
nia za rok.

Czy bę-
dzie nas zno-
wu dwa razy
więcej?

Miłe rodzinne chwile na Zalewie Myczkowskim.

Krystyna Kowalska
Stowarzyszenie Rodzin
Adopcyjnych i Zastępczych
„Pro Familia”.

* projekt „Wczasy terapeutyczno – rekre-
acyjne dla dzieci i ich opiekunów za-
stępczych z rodzinnych domów dziec-
ka i pogotowi rodzinnych z terenu Mało-
polski”, dofinansowany w 2003 r. w ra-
mach konkursu grantowego, organizo-
wanego przez Samorząd Województwa
Małopolskiego.

Jeszcze o wakacjach w Niepołomicach.

Dzięki wsparciu finansowemu – dotacji przyznanej przez Zarząd Województwa Małopolskiego, przy udziale Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie, Stowarzyszenie „Życzliwa dłoń” zorganizowało w Niepołomicach wypoczynek wakacyjny dla młodzieży niedostosowanej społecznie.

W ramach realizacji projektu „Wakacje w Królewskim mieście” – 76 dzieci i młodzieży skorzystało z wypoczynku zorganizowanego w formie półkolonii, w trzech dwutygodniowych turnusach. Uczestnicy kierowani byli przez PCPR w Bochni, MOPS w Niepołomicach, GOPS w Kłaju oraz samo Stowarzyszenie.

W użyczonych pomieszczeniach KSM-u wraz z terenem rekreacyjnym przy parafii Niepołomicze codziennie rano spotykały się dzieci i młodzież. Uczestniczyli w zajęciach socjoterapeutycznych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, grach i zabawach. Zajęcia prowadzili specjaliści wspierani pracą wolontariuszy. Rodziny uczestników, mieszkańcy, władze samorządowe Kłaja i Niepołomic, Ochotnicza Straż Pożarna, zakłady drobiarskie, Żywiec Trade Niepołomi-

ce, Juka, harcerze, Obserwatorium Astronomiczne, Poradnia Pedagogiczno – Psychologiczna, Izba Regionalna, Koło Miłośników Ziemi Niepołomickiej, stadnina koni, pizzeria Kinga z Bochni, FARMONA z Krakowa, Pani Kazimiera Satała, Pani Kazimiera Bętkowska, Pani Lucyna Haniśzewska, Pani Urszula Biernat, Państwo Lidia i Ryszard Skocz, Pan Jan Pieprzyca i wiele innych osób – wszyscy Państwo – sprzymierzeńcy dzieci, wykazali duże zainteresowanie, zaangażowanie i pomoc w realizację zadania.

Za to, serdecznie wszystkim tym ludziom dobrej woli dziękujemy.

W Niepołomicach młodzież zwiedzała Zamek, Kościół, Izbę Regionalną, Kopiec Grunwaldzki, nowoczesne zakłady produkcyjne: Coca Cola, Juka – tam młodzież była serdecznie przyjmowana i goszczona zwyczajem „czym chata bogata”. Teren rekreacyjny „JUKI”, kielbaski, ognisko, kort – dostarczyły wielu radości. Młodzież brała udział w sesji nocnej Obserwatorium Astronomicznego w Niepołomicach, była świadkiem zbliża-

nia się Marsa do Ziemi. W stadninie koni młodzi ludzie spełnili marzenie przejażdżki konnej, wraz z harcerzami przemierzali puszcę. Na basenie w Bochni każdy uczestnik spędził kilka godzin.

Malowniczo położony kościółek w Tropiu, zamek w Wiśniczu, zaporą w Rożnowie, plażowanie, pływanie i przejażdżka promem w Wytrzysszce to atrakcje organizowanych wycieczek dla każdej z grup. W tych dniach nawet pogoda była przyjacielem a słońce towarzyszem.

Bogaty i atrakcyjny projekt, jego aktywna realizacja pozwoliły pobudzić młodzież – zagrożoną patologią społeczną – do aktywnego spędzania czasu wolnego, do ujawniania i rozwijania sprawności czy własnych umiejętności, ożywił zainteresowanie historią i astronomią. Znalazło to wyraz w dużym zaangażowaniu młodzieży w konkursach czy zawodach. Nowe przyjaźnie, wymiana doświadczeń, uwrażliwienie na wzajemne, potrzeby, piękno przyrody – wszystko to towarzyszyło każdej grupie młodzieży uczestni-

czącej w programie. Dzieciaki okazały się wspaniałe. Już w pierwszych dniach dwutygodniowych turnusów można było zaobserwować atmosferę wzajemnej życzliwości, radości i zaangażowania.

Pragniemy zwrócić uwagę na społeczne korzyści płynące z przyjętej formy wypoczynku a mianowicie;

1. młodzież pozostaje w kontakcie emocjonalnym z rodziną,
2. dzieci, nawet te bardzo związane z rodziną podejmują próbę rozłąki
3. nocleg w domu rodzinnym nie zawyża kosztów wypoczynku,
4. rodziny i mieszkańcy mogą włączyć się w wypocznik dzieci,
5. następuje integracja środowiska,
6. zwiększa się szansa na powszechne zrozumienie potrzeb społecznych.

Integracja młodzieży i środowiska, jaka miała miejsce podczas tego wakacyjnego wypoczynku zachęca nas do dalszego działania i kontynuacji

projektu w kolejnych latach.

*Urszula Matura
Stowarzyszenie „Życzliwa dłoń”*

*Budowanie Małopolskiego Systemu Pomocy Osobom Uwikłanym w Przemoc Domową**

Przemoc w rodzinie występuje we wszystkich środowiskach. Jest dość powszechna i trudna do określenia. Nie zależy ani od statusu społecznego, ani od poziomu wykształcenia, ani od kondycji materialnej domowników. W rodzinach patologicznych częściej mamy do czynienia z tzw. przemocą gorącą, przepelnioną wybuchami agresji, wściekłością i brutalnością. W środowiskach o wysokim statusie społecznym częściej można spotkać tzw. przemoc chłodną, bardziej wyrafinowaną, nie pozostawiającą widocznych śladów. Najczęściej tragedie takie rozgrywają się za zamkniętymi drzwiami, przy bierności rodziny, sąsiadów, czasem więc służby społeczne nie wiedzą, że tam rozgrywa się dramat. Dramat, bo nie tylko wymierzony jest w stronę najbliższych, często dzieci – burzy cały system rodzinny, wyzwala mechanizmy bezbronności i słabości wobec przemocy, utrwała w małych dzieciach przekonanie, że siła i przemoc muszą być integralną częścią ich dorosłego życia. W przyszłości dzieci te – jak podają badania – staną się prawdopodobnie również sprawcami przemocy. Statystyki podają, że akty przemocy są stale na podobnym poziomie. W Małopolsce w 2002 r. w porównaniu do 2001 r. funkcjonariusze policji interweniowali nieco rzadziej (spadek interwencji o około 10%), ale to jednak nadal ponad 4000 interwen-

cji dotyczących przemocy w rodzinie. Dlatego tak ważna staje się społeczna integracja służb, instytucji i działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

O tym, jak istotne stają się kompetentne interwencje w przemocy domowej i budowanie koalicji w systemie pomagania pokazuje fakt, iż niejednokrotnie brak integracji działań prowadzi do wycofania się ofiary z podjętych działań i utwierdzenia sprawcy w przekonaniu o bezkarności czy słuszności stosowanych zachowań przemocowych.

Żaden pojedynczy specjalista ani instytucja nie jest w stanie zareagować właściwie na każde doniesienie o znęcaniu się nad członkiem rodziny. Obecnie przyjmuje się, że najlepszą odpowiedzią na wyzwanie jakim jest interwencja w przemocy domowej oraz pomoc ofiarom przemocy jest tworzenie Zespołów Interdyscyplinarnych. Stosowane w takich zespołach sposoby podejścia często wykraczają poza wspólne badanie przypadku i koordynację działań poszczególnych instytucji, obejmując również zespołowe podejmowanie decyzji. Tego rodzaju działania wymagają pełnego uczestnictwa i współpracy członków zespołów, którzy wnoszą swoją wiedzę, umiejętności oraz zdolności. Członkowie zespołów są nadal odpowiedzialni za realizację własnych ról zawodowych, uczą się jednocze-

śnie brać pod uwagę zadania i odpowiedzialność innych.

Propozycje rozwiązania
problemu ze strony Samorządu
Województwa Małopolskiego

Budowaniu wojewódzkiego systemu wsparcia dla ofiar i sprawców przemocy służy szeroki wachlarz podejmowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zadań jak integracja specjalistów z pomocy społecznej, policji, służby zdrowia, edukacji, wymiaru sprawiedliwości – organizacja dla tych grup wspólnych szkoleń, specjalistycznych warsztatów tematycznych, seminariów. To również wydawnictwa zarówno dla ofiar przemocy jak i dla specjalistów, świadczących ich wszechstronną pomoc. Aktualizowana na bieżąco jest również baza danych placówek publicznych i pozarządowych w Małopolsce. Konkurs Grantowy dla organizacji pozarządowych zawiera również priorytety z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (programy dla sprawców przemocy domowej) – dlatego istnieje szansa włączenia w system pomocy specjalistycznych instytucji pozarządowych, świadczących pomoc dla osób uwikłanych w przemoc domową.

Program „Przeciw Przemocy – tworzenie lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w Małopolsce”

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie w odpowiedzi na duże zainteresowanie problematy-

ką przemocy w rodzinie oraz zgodnie z realizacją Wojewódzkiego Programu w części polityki prorodzinnej i przeciwdziałania przemocy już drugi rok wdraża autorski program „Przeciw Przemocy – budowanie lokalnych koalicji”. Programem w roku 2002 zostały objęte trzy powiaty: **dąbrowski, tarnowski ziemski i bocheński**. Inicjatywa zrodziła się w sytuacji braku kompleksowego systemu wsparcia rodzin uwikłanych w przemoc domową oraz braku informacji o tym gdzie i w jaki sposób uzyskać pomoc. Założeniem było więc zbudowanie zintegrowanego systemu pomocy ofiarom przemocy oraz kompleksowe połączenie podejmowanych w wielu miejscach działań, w celu stworzenia koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy.

Lokalne koalicje to nie tylko zespoły interdyscyplinarne, tworzone ze specjalistów różnych dziedzin, którzy kompetencyjnie lub mentalnie mają realizować zadanie przeciwdziałania przemocy i profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy domowej. To również zaangażowana grupa, które nie tylko implementuje wypracowane przez siebie standardy interwencji ale buduje społeczne lobby na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej oraz minimalizowania jej skutków.

Praca w lokalnych koalicjach sprzyja koordynacji badania spraw dotyczących przemocy wobec dorosłych i dzieci dzięki wspólnej pracy i konfrontacji opinii profesjonalistów różnych służb – przede wszystkim wymiaru sprawiedliwości, policji, pomocy społecznej, służby zdrowia, edukacji.

Z uwagi na powodzenie programu w roku ubiegłym i promowanie nowatorskich rozwiązań w zakresie budowania lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie (powstanie 31 lokalnych koalicji) Program wdrażany jest obecnie w kolejnych powiatach Małopolski – **proszowickim i wadowickim**, gdzie rozpoczęło działalność kolejnych 15 lokalnych koalicji przeciwdziałania przemocy.

Program „Przeciw Przemocy” to dwie integralne części:

1. Cykl szkoleń dla pracowników pomocy społecznej, gminnych komisji, policji, wymiaru sprawiedliwości, oświaty, służby zdrowia, mający na celu podniesienie skuteczności działań służb pomagających ofiarom przemocy oraz pracujących ze sprawcami.
2. Tworzenie lokalnych koalicji w województwie małopolskim na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej – wypracowanie modelu interwencji (systemu współpracy służb społecznych i organizacji pozarządowych) w zakresie przemocy domowej oraz wdrażanie tego modelu.

Pierwszy etap doprowadzić miał do podniesienia skuteczności działań służb pomagających ofiarom przemocy i pracujących ze sprawcami, poprzez specjalistyczne szkolenia i warsztaty. Na tej bazie specjaliści wypracować mieli model interwencji w zakresie przemocy domowej.

Już podczas szkoleń i warsztatów uczestnicy (interdyscyplinarne profesje) doświadczają tej samej wiedzy

i świadomości problemu. Już na tym etapie następuje integracja osób i rozpoczęcie budowania koalicji. Kolejny etap – to już działania w terenie, podczas których specjaliści wykorzystują zdobyta wiedzę i doświadczenie ze specjalistycznych szkoleń. Dodatkowo działania w terenie są monitorowane przez Powiatowych Koordynatorów. To oni organizują spotkania lokalnych koalicji, są w stałym kontakcie z Liderami Gminnymi, którzy organizują zespoły interdyscyplinarne w każdej gminie na rzecz osób w przemocy domowej i określają model interwencji właściwy dla każdej, indywidualnej sytuacji.

Udział w programie (szkolenie, warsztaty) dla wszystkich uczestników jest bezpłatny, koszty pokrywa Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w ramach wojewódzkiego programu polityki prorodzinnej.

II Wojewódzkie Seminarium pt.: „Przeciw Przemocy – interwencje w przemocy domowej”

Seminarium, realizowane w ramach wojewódzkiego programu polityki prorodzinnej, odbyło się dnia 23 kwietnia 2003 r. w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie. Było to kolejne spotkanie specjalistów różnych dziedzin, którzy od lat pracują z osobami uwikłanymi w przemoc domową. To również kolejny etap tworzenia wojewódzkiego systemu pomocy, gdzie integralną część stanowi praca zespołów interdyscyplinarnych oraz tworzenie w województwie małopolskim lokalnych koalicji na rzecz

przeciwdziałania przemocy domowej. Seminarium w którym wzięło udział 110 osób pokazało, że problematyka przemocy w rodzinie spotyka się nadal z szerokim zainteresowaniem społecznym osób, reprezentujących zarówno jednostki samorządu terytorialnego, wymiar sprawiedliwości jak i przedstawicieli organizacji pozarządowych.

W Seminarium wzięli udział pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie, ośrodków pomocy społecznej, komend powiatowych policji, wymiaru sprawiedliwości (sądu, prokuratury), służby zdrowia, edukacji oraz innych instytucji publicznych i pozarządowych, zajmujących się od lat problemem przemocy w rodzinie.

Podczas Seminarium:

- podsumowano Pilotażowy Program ROPS „Przeciw Przemocy”, realizowany w 2002 r. w powiatach bocheńskim, dąbrowskim i tarnowskim ziemskim, którego efektem było powstanie 31 lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, kontynuacja Programu w bieżącym roku w powiatach wadowickim i proszowickim.
- zaprezentowano konieczność realizacji w Małopolsce programów pracy ze sprawcami przemocy domowej, omówiono możliwości realizacji zadania przez organizację pozarządową.
- przedstawiono strategię postępowania przy przesłuchiwanie nieletnich ofiar lub świadków przemocy domowej oraz procedurę postępowania prokuratury przy gromadzeniu materiału dowodowego.

- omówiono rolę i zadania Schroniska dla Ofiar Przemocy w Rodzinie zarówno w kontekście ofiar jak i sprawców uwikłanych w przemoc.
- przedstawiono sprawozdanie z interwencji policji w przypadkach przemocy domowej w roku 2002, zaprezentowano znowelizowaną procedurą Niebieskiej Karty.

Celem Seminarium było nie tylko poszerzenie poziomu wiedzy na temat przemocy domowej, zwiększenie społecznego zaangażowania w sprawy przeciwdziałania przemocy, podniesienie skuteczności działań służb pomagających ofiarom i pracujących ze sprawcami, ale przede wszystkim rozwój procesu integrowania instytucji na rzecz pomagania ofiarom przemocy co w konsekwencji powoduje zmniejszenie skutków społecznych i traumatycznych u ofiar przemocy.

Beata Dąbrowska, ROPS

- * Sposoby budowania małopolskiego systemu pomocy ofiarom i sprawcom przemocy domowej – tworzenie lokalnych koalicji prezentowane były podczas III Ogólnopolskiej Konferencji Pracowników Socjalnych w Częstochowie (26-28 maja 2003 r.) oraz na Seminarium „Na Pomoc Rodzinie” w Łodzi (17 września 2003 r.) – gdzie program spotkał się z ogromnym zainteresowaniem zarówno instytucji samorządowych jak i organizacji pozarządowych, pracujących na rzecz osób uwikłanych w przemoc domową.

16 es.O.es

*Zobaczyłam mego syna we śnie,
Malutki, ze smutkiem na twarzy
I spoglądał gdzieś w dale bezkresne
Mając serce, co nigdy nie skarzy*

*Czarne smutki odkryły się we mnie
Mego serca, co nigdy nie wskrzesi
Życia mego zwiędło pół daremnie
A pół życia mego leci z burzą
Jak olbrzymie nad chmurami pieśni...*

*Widzę w chatce – co ma nóżkę kury
Mego synka – płaczącego we śnie...*

Prezentacje

Dom Dziecka im. J. Brzechwy w Krakowie szansą dla nieletnich matek i ich dzieci.

Funkcję dyrektora Domu Dziecka im. J. Brzechwy w Krakowie, Al. Pod Kopcem 10a pełnię od 15 lat. Prowadzony przeze mnie Dom jest socjalizacyjną placówką opiekuńczo-wychowawczą sprawującą całodobową opiekę nad dziećmi do 6 roku życia, w tym nad dziećmi upośledzonymi do lat 3. W wyniku dokonanych przekształceń dysponujemy 45 miejscami całodobowej opieki dla małych wychowanków pozbawionych całkowicie opieki rodziców, którymi zajmuje się wykwalifikowany personel medyczno-pedagogiczny. Zapewniamy równocześnie całodobową opiekę niepełnoletnim matkom z dziećmi w wieku do 6 lat.

Placówka nasza ma charakter otwarty, przyjmujemy dziewczęta bezpośrednio z ich domów rodzinnych, rodzin dysfunkcyjnych oraz z innych placówek, w tym również resocjalizacyjnych. Warunkiem przebywania młodych matek w placówce jest podjęcie przez nich nauki w szkołach o różnych profilach, zgodnie z indywidualnymi zainteresowaniami i predyspozycjami.

Wszystkie działania jakie podejmujemy, mają na celu zapewnienie jak najszybszego powrotu dzieci do rodzin biologicznych, bądź stworzenie dzieciom zastępczego środowiska rodzinnego oraz rzetelne przygotowanie młodych matek do samodzielnej pełnienia ról społecznych.

W 1999 r. MPiPS zaakceptowało i dofinansowało mój autorski projekt, dotyczący usamodzielnienia młodych matek. Od tego czasu „**Program wieloetapowej opieki nad matką i dzieckiem**” jest przez nas sukcesywnie wdrażany.

Powyższy program jest realizowany w następujący sposób:

- I. Etap usamodzielnienia – adaptacyjny, odbywa się na terenie placówki. W tym czasie wychowanki objęte są intensywną opieką i pomocą fachowego personelu, korzystają z wszystkich usług świadczonych na terenie placówki. Urochomiliśmy 4 pokoje, każdy przeznaczony dla 2 matek i ich dzieci oraz 1 trzyosobowy pokój dla ciężarnych dziewcząt. Pomieszczenia te mają wysoki standard, a ich wystrój zależy od gustu mieszkanek. Stworzyliśmy lepsze warunki do nauki – uruchomiliśmy lektorium. Powstał także specjalnie dla matek pokój psychologiczno-terapeutyczny.
- II. Etap – to pobyt w mieszkaniu chronionym, w trakcie którego zwiększa się zakres obowiązków wychowanek, ale dalej czuwają nad nimi wychowawcy i personel placówki. Za wyżywienie i mieszkanie dziewczęta płacą same, a w

czasie ich nieobecności (szkoła, praca) dzieci oddają do właściwych wiekowo grup wychowawczych. W ramach mieszkań chronionych przy placówce dysponujemy 3 pokojami komfortowo wyposażonymi oraz nowoczesnym aneksem kuchennym, miejscem do zabaw dla dzieci, łazienką i toaletą (do wspólnego użytku).

III. Etap – to całkowite usamodzielnienie, przeprowadzenie się do własnego mieszkania lub powrót do rodziny wraz z dzieckiem. Po opuszczeniu placówki matki i ich dzieci pozostają pod tzw. opieką półinternatową przez okres co najmniej trzech lat (grupa otwarta), przez co nadal posiadają prawo do korzystania z pomocy specjalistów zatrudnionych w placówce, często też otrzymują pomoc materialną i rzeczową z darów przekazywanych przez sponsorów.

Tak więc, niezależnie od etapu usamodzielnienia matek, personel Domu zapewnia dziewczętom pomoc, terapię i nadzoruje sposób realizowania programu. Intensywność tych działań zmienia się na poszczególnych etapach. Starania personelu zmierzają w kierunku przygotowania dziewcząt do dorosłego życia.

W placówce są zatrudnieni (oprócz kadry medycznej) pedagodzy, psycholodzy i pracownicy socjalni, którzy sprawują bezpośrednią, wielozakresową opiekę, co umożliwi pra-

widłową pracę z młodymi matkami i przygotowanie ich do wypełniania przez nie ról społecznych. Przyjmowane do placówki dziewczęta przeważnie nie mają żadnych pozytywnych wzorców wyniesionych z domu rodzinnego. Zwykle odrzucone przez rodziców i środowisko, po utracie partnera, z przypadkową ciążą czują się wyalienowane. Ta specyficzna sytuacja (niechciana ciąża) nakłada się dodatkowo na kryzys wieku dojrzewania. Dziewczętom trudno jest zaakceptować nową sytuację, zmierzyć się z nieznanymi dotąd obowiązkami i wejść w rolę matki, kiedy w zasadzie psychicznie nadal są jeszcze dziećmi. W trakcie pobytu w placówce muszą dorastać w „przyspieszonym tempie”. Naszym zadaniem jest zapewnienie młodym matkom ukończenia szkoły, zdobycie zawodu i pomoc w znalezieniu pracy.

Szczególnie istotne w procesie wychowawczym jest organizowanie czasu wolnego wychowankom. Propozycje muszą być na tyle atrakcyjne i trafiające w potrzeby i zainteresowania dziewcząt, aby chciały z nich skorzystać. Stopniowo wychowanki dają się przekonać, że można w inny sposób niż dotychczas, ciekawiej i poznawczo spędzić czas.

Wychowanki przygotowane do dorosłego i odpowiedzialnego życia powracają do własnych rodzin lub przeprowadzają się do samodzielnego mieszkania. Ważnym elementem mojego programu autorskiego jest pozyskiwanie dla wychowanek mieszkań z zasobów gminy.

Dążąc do osiągnięcia najwyższych standardów w opiece realizujemy również inne programy autorskie:

- **„Ku dorosłości”** – w ramach zajęć indywidualnych i grupowych młode matki nabywają umiejętności prawidłowego wypełniania roli uczennicy, koleżanki, matki i żony, efektywnego pokonywania problemów i dobrego funkcjonowania w dorosłym życiu.
- **„Matka i dziecko”** – obejmuje cykl spotkań z ciężarnymi dziewczętami przygotowujących je do porodu i macierzyństwa, a także ukierunkowane przez pedagoga zajęcia z zakresu treningu umiejętności zabawy z dzieckiem oraz sposobów radzenia sobie z dzieckiem problemowym.
- **„Rośnij mądrze obserwując, mówiąc, myśląc”** to program dla wychowanków w wieku od 3 do 6 lat, wspierający ich rozwój poznawczy. Opiera się na specjalistycznych zajęciach zabawowych z dziećmi, pobudzających do twórczego myślenia, wyobraźni, rozwijania uwagi, spostrzeżeń i mowy dzieci.

Dowodem stosowności naszych poczynań i efektywności programów jest dobre radzenie sobie w nowym środowisku 16 matek i ich dzieci.

Uważam, że przedstawione projekty mogą być wykorzystane w działalności innych, pokrewnych placówek.

Z docierających informacji wynika, że usługi świadczone przez nasz Dom nieletnim matkom i ich dzieciom nie pokrywają w całości zapotrzebowania środowiska. Należy podkreślić, że udzielona w odpowiednim momencie, wszechstronna i efektywna pomoc umożliwi prawidłowe funkcjonowanie młodych matek i ich dzieci w dorosłym życiu, a tym samym zmniejszy ryzyko stania się przez nich potencjalnymi klientami pomocy społecznej. Koszty utrzymania i dotacje dla placówki, w dłuższej perspektywie, w porównaniu z pomocą finansową i materialną świadczoną rodzinom dysfunkcyjnym są zdecydowanie niższe. Podjęcie intensywnej pracy z rodzinami biologicznymi wychowanków w znacznym stopniu zapobiega patologizacji tych rodzin. „Dzieci ryzyka” otoczne troskliwą opieką, prawidłowo wychowywane, jak najszybciej poddane leczeniu i rehabilitacji mają większą szansę wyrosnąć na zdrowych, wartościowych ludzi.

Z satysfakcją możemy stwierdzić, że były wychowanki często odwiedzają naszą placówkę nie tylko by uzyskać poradę i ewentualne wsparcie, ale przede wszystkim, by podzielić się z nami radością z własnych osiągnięć, sukcesów wychowawczych i „pochwalić się” swoimi dziećmi. Świadczy to o właściwym wypełnieniu przez nas zadań, o wzajemnej bliskości i zaufaniu.

Elżbieta Kaczor
Dyrektor Domu Dziecka
im. J. Brzechwy
Kraków, Al. Pod Kopcem 10a

„Wartość uśmiechu”[☆]

*Darząc uśmiechem -
Uszczęśliwiasz serce.*

*Uśmiech bogaci obdarzonego
Nie zubożając dającego.
Nie trwa dłużej niż chwila,
Ale jego wspomnienie zostaje na długo.*

*Nikt nie jest tak bogaty,
By mógł nim pogardzić
Ani tak ubogi, by nie mógł nim darzyć.*

*Uśmiech niesie radość rodzinie,
Umacnia w pracy,
Świadczy o przyjaźni.
Uśmiech podnosi na duchu zmęczonych,
Leczy ze smutku.*

*Gdy więc napotkasz kogoś
O twarzy ponurej,
Obdarz go hojnie uśmiechem;
Któż bowiem bardziej go potrzebuje
Niż ten, co nie potrafi go dawać?*

Faber

[☆] wiersz zaczerpnięty z Biuletynu Pogotowia Opiekuńczego
„WITEK” w Krakowie (Nr 16, 2001)

„Uśmiech Dziecka”.

W okresie od 27 września 2002r. do 31 grudnia 2002r. na terenie powiatu dąbrowskiego realizowany był w ramach prowadzonego przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Dąbrowie Tarnowskiej poradnictwa specjalistycznego program wspierania rodzin wieloproblemowych – „Uśmiech dziecka” dofinansowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

W programie został zastosowany nowy model wspierania rodzin wieloproblemowych, pochodzący z Holandii, a od pięciu lat wdrażany w Polsce przez Fundację na Rzecz Dzieci ze Środowisk Zagrożonych „Plus”.

Model ten bazuje na zastosowaniu metody Wideotringu Komunikacji oraz współpracy z wolontariuszami.

Trener Wideotreningu Komunikacji wraz z pomocnikiem wolontariuszem wspierają te rodziny, w których z różnych powodów prawidłowa komunikacja została zaburzona, bądź nigdy nie miała możliwości się wytworzyć.

Adresatami tej metody są rodziny z dziećmi i młodzieżą sprawiającą trudności wychowawcze, z dziećmi nadpobudliwymi, z trudnościami w kontakcie, autystykami, z dziećmi i niemowlętami płacziwymi, z zaburzeniami jedzenia i spania, z dziećmi z problemami rozwoju psychoruchowego, rodziny adopcyjne i zastępcze, gdyż opisywana metoda jest bardzo pomocna w budowaniu prawidłowych więzi emocjonalnych pomiędzy rodzicami, a ich przybranymi dziećmi.

Metoda jest również przydatna do kształcenia różnorodnych grup zawodowych, jak: psychologzy, pedagodzy, wychowawcy w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, nauczyciele w szkołach podstawowych, gimnazjach, pracownicy socjalni, pielęgniarki.

Wideotreningu Komunikacji uczy rodziców i wychowawców zasad udanej interakcji. Jeżeli dziecko jest opóźnione w rozwoju, można za pomocą analizy video wspólnie z rodzicami dokładnie określić na jakim poziomie dziecko aktualnie się znajduje, aby umożliwić rodzicom ponowne nawiązanie z nim kontaktu. Ta pozytywna relacja, a także umiejętność zauważenia i podejmowania inicjatywy wpływającej od dziecka, jest następnie podstawą pomocy w stymulowaniu prawidłowego rozwoju dziecka.

Metoda ta skutecznie zapobiega zaburzeniom rozwoju emocjonalnego i psychosomatycznego, a w konsekwencji zmniejsza przemoc w rodzinie, ilość zachowań agresywnych i przestępczych u dzieci, podnosi jakość życia rodziny, co ma szczególne znaczenie dla rodzin adopcyjnych, zastępczych, z dziećmi niepełnosprawnymi. Dzięki wzmocnieniu więzi wewnątrzrodzinnych oraz poprawie komunikacji między wychowawcami a wychowanymi – metoda ta jest niezwykle użyteczna w profilaktyce uzależnień.

Czas pracy przy pomocy tej metody waha się pomiędzy 1 a 6 mie-

siącami, widoczne są więc szybkie rezultaty zarówno dla trenera, jak i rodziny.

Jak już zostało nadmienione w pracy z rodziną wieloprobemową przy zastosowaniu metody Wideotreningu Komunikacji kluczową rolę pełni również wolontariusz. Główne zadanie wolontariusza to bycie przyjacielem dziecka w rodzinie, w której jest prowadzona terapia. W ten sposób zostaje zlikwidowana bariera terapeuta – pacjent. Dzięki bliskiej relacji dziecka z wolontariuszem cała rodzina staje się bardziej otwarta na oferowaną im pomoc.

Ważne w tej metodzie jest to, że wolontariusz wzmacnia w dziecku świadomość, że pomimo problemów w rodzinie jest wartościowym, ważnym człowiekiem, że ma oparcie w rodzinie i u innych, życzliwych osób. Dziecko uczy się w ten sposób zaufania do ludzi, a i oni mogą pozytywnie wpływać na jego rozwój. Dziecko musi czuć, że jest wartością dla innych, że jest ogniwem w sieci stosunków międzyludzkich. Daje mu to poczucie własnej tożsamości i ważności. Istotne jest również to, że wolontariusz nie kojarzy się ze szkołą, czy inną instytucją. Powoli staje się kimś bliskim dla rodziny i dziecka, a tym samym wspiera prace terapeuty.

Ścisła współpraca trenera i wolontariusza w trakcie nagrań video w rodzinie oraz w trakcie ich omawiania gwarantuje szybkie i pełne zastosowanie w codziennym życiu rodziny wskazówek terapeuty.

Bardzo ważne jest również to, że młody człowiek pod okiem specjalisty uczy się pracować z rodziną z wielorakimi problemami. Praca ta jest dla niego wspaniałą praktyką, miejscem gdzie zdobywa doświadczenia do przyszłej samodzielnej pracy z rodzinami.

Na dzień dzisiejszy na terenie powiatu dąbrowskiego metodą Wideotreningu Komunikacji pracuje z rodzinami 6 trenerów. Pomocą terapeutyczną objętych jest 20 rodzin, w tym 8 rodzin zastępczych. Dzięki innowacji metody, jaką jest niewątpliwie Wideotrening Komunikacji, sukcesywnie rozpowszechniamy tę formę pracy z rodzinami na naszym terenie, i co najważniejsze – uzyskujemy akceptację środowiska lokalnego a przede wszystkim samych rodzin.

W naszej pracy trenerskiej metodą komunikacji osiągamy zarówno sukcesy, jak i porażki, podobnie jak w każdej innego rodzaju formie terapii, czy psychoterapii.

Jednakże każda rodzina, której udało nam się pomóc i wywołać przysłowiowy „uśmiech dziecka” widniejący również w tytule zrealizowanego przez nas projektu, rekompensuje smak porażki w rodzinie, której członkowie jeszcze nie dostrzegają, bądź nie chcą dostrzec istniejących problemów i możliwości ich przezwyciężenia.

*Anna Burzec-Osak
PCPR Dąbrowa Tarnowska*

Nowe akty prawne

Dz.U.03.96.873

USTAWA

z dnia 24 kwietnia 2003 r.

o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Dz.U.03.96.874

USTAWA

z dnia 24 kwietnia 2003 r.

Przepisy wprowadzające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Dz.U.03.99.905

ROZPORZĄDZENIE

RADY MINISTRÓW

z dnia 29 kwietnia 2003 r.

w sprawie sprawozdań przedsiębiorców korzystających z pomocy publicznej

Dz.U.03.100.926

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRA GOSPODARKI, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ1)

z dnia 22 maja 2003 r.

w sprawie turnusów rehabilitacyjnych

Dz.U.03.100.927

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRA GOSPODARKI, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

z dnia 22 maja 2003 r.

w sprawie szczegółowych zasad udzielania zwolnień od pracy osobom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym

Dz.U.03.100.928

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRA GOSPODARKI, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ1)

z dnia 22 maja 2003 r.

w sprawie określenia zadań samorządu województwa, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Dz.U.03.100.929

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRA GOSPODARKI, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ1)

z dnia 22 maja 2003 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad udzielania, oprocentowania, spłaty i umarzania pożyczek dla osób niepełnosprawnych

Dz.U.03.100.930

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRA GOSPODARKI, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

z dnia 22 maja 2003 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Dz.U.03.104.968

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRA GOSPODARKI, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

z dnia 27 maja 2003 r.

w sprawie określenia wzorów infor-

macji przedstawianych przez prowadzącego zakład pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej oraz sposobu ich przedstawiania

Dz.U.03.104.969
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 29 maja 2003 r.
w sprawie określenia wzorów miesięcznych i rocznych informacji o zatrudnieniu, kształceniu lub o działalności na rzecz osób niepełnosprawnych

Dz.U.03.105.989
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 6 czerwca 2003 r.
w sprawie ustalenia wzorów deklaracji składanych Zarządowi Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przez pracodawców zobowiązanych do wpłat na ten Fundusz

Dz.U.03.112.1064
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
z dnia 12 czerwca 2003 r.
w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych

Dz.U.03.113.1069
USTAWA
z dnia 9 maja 2003 r.
o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie

gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego

Dz.U.03.115.1080
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA FINANSÓW
z dnia 17 czerwca 2003 r.
zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad finansowania wydatków na zasiłki rodzinne i pielęgnacyjne

Dz.U.03.115.1081
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 30 maja 2003 r.
w sprawie zwrotu kosztów przystosowania stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych

Dz.U.03.122.1143
USTAWA
z dnia 13 czerwca 2003 r.
o zatrudnieniu socjalnym

Dz.U.03.125.1161
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 12 czerwca 2003 r.
w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania przy udzieleniu zakładom pracy chronionej pomocy finansowej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Dz.U.03.132.1229
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ

z dnia 18 czerwca 2003 r.
**zmieniające rozporządzenie
w sprawie zakładów aktywności
zawodowej**

Dz.U.03.135.1268
USTAWA
z dnia 27 czerwca 2003 r.
o rencie socjalnej

Dz.U.03.138.1315
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 2 lipca 2003 r.
**w sprawie szczegółowych zasad
gospodarki finansowej i gospo-
darowania środkami Państwowe-
go Funduszu Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych**

Dz.U.03.139.1328
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 15 lipca 2003 r.
**w sprawie orzekania o niepełno-
sprawności i stopniu niepełno-
sprawności**

Dz.U.03.142.1383
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 1 sierpnia 2003 r.
**zmieniające rozporządzenie w spra-
wie zakładowego funduszu rehabi-
litacji osób niepełnosprawnych**

Dz.U.03.147.1431
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 4 sierpnia 2003 r.
**w sprawie Rady Działalności Po-
żytku Publicznego**

Spis treści:

1. Wstęp	1
2. Warto wiedzieć. <i>Wybrane elementy diagnozy zasobów instytucjonalnych i potrzeb opiekuńczo-wychowawczych dzieci i rodzin w Małopolsce.</i> Renata Murawska, Beata Dąbrowska	2
3. Warto wiedzieć. <i>Grupa wsparcia dla rodzin zastępczych w Powiecie Wielickim,</i> Ryszarda Zakrzewska, Jolanta Gądek	6
4. Prezentacje. <i>Wakacyjne wspomnienia,</i> Krystyna Kowalska	8
5. Prezentacje. <i>Jeszcze o wakacjach w Niepołomicach,</i> Urszula Matura	10
6. Warto wiedzieć. <i>Budowanie Małopolskiego Sytemu Pomocy Osobom Uwikłanym w Przemoc Domową,</i> Beata Dąbrowska	12
7. Prezentacje. <i>Dom Dziecka im. J. Brzechwy w Krakowie szansą dla nieletnich matek i ich dzieci,</i> Elżbieta Kaczor	16
8. Prezentacje. <i>„Uśmiech Dziecka”,</i> Anna Burzec – Osak	21
9. Nowe akty prawne	23

Kwartalnik **es.O.es**
redagowany przez pracowników
Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

ISSN
1231-2770

Nakład:
1500 egz.

31-026 Kraków, ul. Radziwiłłowska 1
tel./fax: (012) 430-29-73, 422-06-36
www.rops.krakow.pl
e-mail: biuro@rops.krakow.pl
e-mail **es.O.es**: esoes@poczta.fm

Okładka:
Mirek i Piotruś - przyjaciele z Pogotowia Rodzinnego

Wydawnictwo finansowane ze środków
Samorządu Województwa Małopolskiego

Druk:
P.Z.U. „DRUKMAR”
32-080 Zabierzów, ul. Rzemieślnicza 10
tel./fax: (012) 285-23-14, 285-25-02